

הקדמה ללימוד הפנימיות

טרם שנתחיל לדבר מעט מזעיר מענייני פנימיות התורה, עלינו להבין מהי התכלית עבורנו מהתעסקות בעניינים רמים ונישאים אלו, הקשורים לעולמות העליונים ולסדר השתלשלות המדרגות הרוחניות מגבהי מרומים. האם למערכת עליונה ונשגבה זאת, ישנה שייכות למציאות הגשמית היומיומית בה אנו מצויים?

שהנה התועלת מלימוד הנגלה היא ברורה: (א) ללמוד ע"מ לקיים, דהיינו לדעת איך לקיים את המצוות ולהתנהג בדרכי התורה, שנאמר: "ולא עם הארץ חסיד". (ב) גם לימוד שאינו שייך למעשה מקיימים על ידו מצוות תלמוד תורה. אמנם בלימוד הנסתר העוסק בעולמות העליונים, אף שוודאי יש בו את החלק של מצוות תלמוד תורה, יש לחקור האם יש בו גם את הענין של ע"מ לקיים, והאם הוא מוסיף לקיום המצוות היומיומי של האדם.

וכמו"כ בחלק של מצוות תלמוד תורה, אשר כידוע יש בתורה ענין סגולי לזכך את הנפש, והמאור שבה מחזירו למוטב - יש לחקור האם יש חילוק בין השפעת לימוד הנגלה להשפעת לימוד הנסתר על נפש האדם.

והנה אמרו חז"ל, כי כל העולמות העליונים והתחתונים לא נבראו אלא בשביל האדם (ברכות ו: ועיי מהרש"א שם, ובחסד לאברהם מעיין הרביעי נהר ג'). ומכך עולה, כי יש להם משמעות מעשית עבורנו כבני אדם. ואם כן שומה עלינו להבין ולחקור זאת, מה הם העולמות העליונים עבור האדם שבעולם הזה, במה הם משפיעים עליו, ואיזו תועלת תצמח לו מהלימוד והידיעה בהם.

*

תכלית הבריאה – להטיב לנבראיו

והנה בכלל יש להבין – כיצד יתכן שהבורא ית' הרם והנישא יטרח כביכול לברוא את כל העולמות העליונים בשביל האדם, שאינו אלא גרגר קטן בלתי מורגש אפילו ביחס לעולם הזה, וכל שכן ביחס לכל המציאות של העולמות העליונים, ועל אחת כמה וכמה כלפי הבורא ית' – שכולהו קמי כלא חשיבי? ועוד חייבו חז"ל את האדם לומר: בשבילי נברא כל העולם.

"...שלאכאורה תמוה מאוד, שבשביל אדם הקטן, שאינו אפילו בערך שיעור דקה כלפי המציאות שלפנינו בעוה"ז, ומכל שכן כלפי העולמות העליונים

הרוחניים, יטרח הבורא ית' לברוא כל אלו בשבילו? ועוד יותר תמוה, למה לו לאדם כל אלו העולמות הרוחניים האדירים המרובים?"

(בעל הסולם, מבוא לספר הזהר אות לג)

כדי להבין זאת נקדים מה שידוע מחז"ל והספה"ק, כי תכלית הבריאה היא רצונו של הבורא ית' להיטיב לנבראיו (דשורש כל רע הוא הרצון לקבל הנאה ותענוג, אבל לבורא אין רצון לקבל, א) מטעם שרצון לקבל הוא חסרון, ובבורא אין חסרונות. ב) דאין לבורא ממי לקבל, דהלא כל מה שיש לשער במציאות נברא על ידו. אלא הגדירו חז"ל שרצונו יתברך הוא להטיב בלבד ומרצון זה נובעות כללות פעולותיו). ומהו הטוב האמיתי הגדול ביותר שיכול להיות עבור הנברא? – הדביקות בבורא ית' (דשאר סוגי התענוגים הם רק נהירו דקיק בלבד שהופרש ממערכת הקדושה לקיום העולם ההכרחי, כהגדרת הזה"ק):

"הנה התכלית בבריאה היה להיטיב מטובו יתברך לזולתו... על כן גזרה חכמתו, שמציאות ההטבה האמיתית הזאת יהיה במה שיינתן מקום לברואים לשיתדבקו בו יתברך באותו השיעור שאפשר להם שיתדבקו..."

(דרך ה' להרמח"ל, ח"א פ"ב)

וכותב עוד בעל הסולם (שם)

"וצריך שתדע, שכל נחת רוח של יוצרנו ית' ליהנות לנבראיו, היא במדה שהנבראים ירגישו אותו ית', שהוא המשפיע, והוא המהנה אותם, אשר איש לו שעשועים גדולים עמהם, כאב המשתעשע עם בנו החביב לו, בה במדה שהבן מרגיש ומכיר גדולתו ורוממותו של אביו, ואביו מראה לו כל האוצרות שהכין בשבילו. כמו שאומר הכתוב (ירמיה ל"א) הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו, רחם ארחמנו נאום ה'.

והסתכל היטב בכתוב הזה ותוכל להשכיל ולדעת את השעשועים הגדולים של השי"ת עם אותם השלמים, שזכו להרגישו ולהכיר גדולתו בכל אותם הדרכים שהכין בעדם, עד שיבוא עמהם ביחס של אב ובנו היקר, כאב עם ילד שעשועים שלו, וכו', ככל המבואר בכתוב לעיני המשכילים.

ואין להאריך בכגון זה. כי די לנו לדעת, אשר בשביל הנ"ר והשעשועים האלו עם השלמים הללו, היה כדאי לו לברוא את כל העולמות, העליונים ותחתונים יחד..."

ביאור דבריו, שהתענוג הרוחני של הדביקות אינו כמו שאדם מתענג מאיזה חפץ, או מאכל, או אפילו תענוג מאיזו השכלה והשגה – כי אם תענוג של קשר וקרבה פנימית עם הבורא ית'. ויש בדבר זה כמה וכמה דרגות, ולמשל, במלך בשר ודם: אדם פשוט מהמון העם נהנה מהטובות שמקבל מהמלך; ואם הוא מבאי ארמון המלוכה, זוכה אף לראות לפעמים את המלך; ואם הוא אחד מהמשרתים, זוכה לראותו לעתים קרובות ואף לדבר עמו לפעמים; ואם הוא אחד מהשרים, זוכה לקשר קרוב יותר, לדון עם המלך ולשוחח עמו בענייני ההנהגה; אך בן המלך, זוכה לקשר הקרוב והפנימי ביותר, לא רק מצד זה שמדבר עם המלך יותר פעמים מכל אדם אחר, אלא שהוא הקרוב ביותר ללב המלך ולרצונו. וזהו התענוג הגדול ביותר שיש בכל דרגות הקירבה אל המלך. וכמו"כ יש בחינות של רעיה, כלה וכדומה, המוזכרות הרבה

בשיר השירים. דהנה כל סוגי היחסים האנושיים צריכים להיות מתורגמים ומופנים כלפי היחסים עם הקב"ה.

מכל הברואים, תכלית זו של קשר ודביקות עם הבורא ית', כילד שעשועים עם אביו או כרעיה עם דודה - יכולה להתקיים רק באדם. באדם קיימת הצורה השכלית והרגשית המפותחת ביותר מכל הנבראים. רק באדם ישנה את היכולת להכיר ולהרגיש את זולתו באופן העמוק והרחב ביותר, רק בו ישנם את הכוחות להבין שיש בורא לעולם, להרגישו, ולהגיע לקשר של אהבה עמו. והנה זו מטרת כל הבריאה כולה, ומן הראוי ללמוד אותה ואת הדרכים להגיע אליה.

*

מהות האדם – כיסופים לבורא

מכך גם נגזר, שבאדם ישנם הרצון וההשתוקקות הגדולים והמפותחים ביותר, בהתאם להנאה והתענוג העצומים שהוא נועד לקבל מהקשר והדביקות עם הבורא ית'. כי אם תכלית האדם היא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, ודאי שהרצון וההשתוקקות לכך מצויים בקרבו באופן העז ביותר. דהיינו, שנקבע בו חיסרון וצורך להתקשר עם הבורא במוחו ולבו.

לא זו בלבד, אלא שרצון זה הוא עצם מהותו של האדם, וכל קיומו. כי כיוון שזו כל תכלית בריאתו, על כרחך שהרצון וההשתוקקות לכך – הם-הם האדם כולו! אדרבה, כל שאר התשוקות והרצונות המתרוצצים בו - החומרניים, הנפשיים והרוחניים למיניהם – מקורם ברצון שורשי וטהור זה, בהשתוקקות האדם למקורו האלקי. וע"כ ללא מימוש של הרצון להדבק בה', אין לאדם סיפוק אמיתי בחייו.

"יש לך לדעת, שאין תשוקה בעולם עריבה וחביבה ונחמדת ונאהבת ונתאבת ומקוות לנבראים - ובפרט לחלקי הרוחני המכיר ויודע בחינת אור האלהות - כהדבקות באורו יתברך. ואילו יכספו כל נפש חיונית המגעת להכיר קצת מנועם אורו יתברך, תצא נפשם לחזות בנועם ה'..."

(אור החיים, בראשית ב א)

וראה גם בספר חיי עולם להסטייפלער זי"ע (פרקים ד'-ה') שמאריך בענין זה, שכל הצמאון העצום שיש באדם לאושר וטוב, מקורו הוא בהשתוקקות נשמתו להקב"ה, ורק בשל חוסר הכרתו בכך מנסה האדם תחליפים גשמיים למיניהם, ולכן לעולם אינו מגיע לסיפוקו. שהרי זה כשותה מים מלוחים, שאינו יכול להגיע לרוויה לעולם, וככל ששותה יותר נעשה צמא יותר. ועל כרחך שההשתוקקות העצומה שיש באדם לתענוג, עליו להפנותה לא-ל חי, שרק זה יכול להרוות את נשמתו הצמאה.

*